

Роль Львівського обласного центру екстреної медичної допомоги та медицини катастроф у підготовці спеціалістів для надання допомоги потерпілим у екстрених ситуаціях

Гера Л. П., Пилипець Я. Д.

Львівський обласний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф, м. Львів, Україна

*«Той, хто врятував одне життя,
врятував цілий світ»
(Mishnah Sanhedrin)*

Резюме. Питання надання екстреної медичної допомоги на дошпитальному етапі як медичними, так і немедичними працівниками, постало дуже актуально та гостро. У світли останніх подій, що розвивались в Україні, з'явилося багато нових вимог та потреб до такого навчання, різко збільшилась кількість громадян-немедиків, які хочуть навчитись допомагати як собі, так і іншим за виникнення станів, що загрожують життю та здоров'ю людини.

На прикладі організації та функціонування навчально-тренувального відділу Львівського обласного центру медицини катастроф показано користь запровадження європейського підходу в системі навчання та підготовки персоналу для надання медичної та домедичної допомоги в разі настання невідкладних станів чи дій у осередках екстрених подій.

Ключові слова: екстрена медична допомога, медицина катастроф, навчання та підготовка медичного та немедичного персоналу.

ВСТУП

Здоров'я кожної людини, її благополуччя, надання, за потреби, повного об'єму якісної допомоги в разі виникнення екстрених ситуацій – це пріоритетне завдання урядів усіх країн. Використовуючи передові досягнення, світова та європейська спільноти зробили значні кроки в цьому напрямку (рисунок 1).

а

б

Рисунок 1

Реалії сьогодення: м. Київ, лютий 2014 року. а – надання допомоги потерпілому під час протестних акцій на Майдані; с. Ожидів, Львівська область. б – техногенна катастрофа – аварія потяга з витоком отруйної речовини

Техногенні катастрофи, природні катаклізми та, як наслідок нестабільної соціально-політичної ситуації в Україні, активізація заходів протесту та масових акцій населення, сутички протестувальників призводять до отримання ними важких тілесних ушкоджень і до людських жертв. Загострення зовнішньополітичної ситуації навколо України, загроза воєнного нападу викликають гостру ситуаційну необхідність підготовки персоналу всіх рятувальних служб і пересічних громадян до вміння організувати відповідні заходи в осередку події та надати тим, хто потребує, необхідну допомогу, в тому числі й першу невідкладну медичну (рисунок 2).

Рисунок 2
Команда Львівського центру медицини катастроф демонструє вміння надавати медичну допомогу відповідно до європейських стандартів, м. Люблін (Польща)

Для забезпечення належного рівня надання медичної допомоги населенню медичними працівниками необхідно провести відповідні зміни в підході до процесу навчання медиків, першочергово – для працівників служби екстреної медичної допомоги заради покращення рівня післядипломної освіти та престижу їхньої роботи. Сьогодні диктує необхідність високого рівня кадрової підготовки для забезпечення медичної галузі, сучасного підходу до вимог щодо кваліфікації персоналу. Тому головним у діяльності медиків є вдосконалення своїх знань, накопичення досвіду роботи на основі міжнародних досягнень і національних розробок і рекомендацій.

Нещастя може статися будь-де: вдома, на вулиці, на дорозі, в місцях відпочинку, інколи в місцях, що віддалені від лікувальних закладів. Дуже часто постраждалий гине не через важкість травми, а через відсутність елементарних знань з надання домедичної допомоги в людей, які в цей час були поряд: рятувальників, міліціонерів, свідків події, колег з роботи, родичів та інших. Одним з показників високого рівня цивілізації кожної держави є відповідний рівень знань і вмінь його мешканців з питань порятунку людей, які опинилися в загрозованих для життя та здоров'я ситуаціях, комунікацій-

них елементів під час виникнення екстрених подій. Сучасний європейський вектор розвитку нашої держави вимагає активних дій з боку уряду щодо розробки та впровадження законодавчих актів для обов'язкового навчання та підготовки населення з питань надання домедичної допомоги.

Начальник відділу екстреної медичної допомоги та медицини катастроф МОЗ України Михайло Стрельников на засіданні круглого столу «Домедична допомога в Україні. Реальний стан, проблеми, шляхи вдосконалення» 13 вересня 2013 р. зазначив, що й Уряду, й громаді, й міжнародним експертам і засобам масової інформації ще багато треба зробити, аби навчання громадян навичкам надання домедичної допомоги в нашій країні стало звичною практикою [1].

МЕТА РОБОТИ

Метою роботи було вказати роль навчально-тренувального відділу як структурного підрозділу Львівського обласного центру екстреної медичної допомоги та медицини катастроф у підготовці та навчанні медичного та немедичного персоналу наданню екстреної медичної та домедичної допомоги в позашпитальних умовах (рисунок 3).

Рисунок 3

Спільні міжнародні навчання-змагання бригад екстреної медичної допомоги Львівської області, підрозділів служби МНС і бригад служби медичного рятівництва Республіки Польща. 2008 рік, с. Тисовець, Львівська область

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Львівська область є прикордонною територією, що межує з багатьма країнами. Її територію покриває потужна автомобільна, залізнична транспортна мережі (як міжнародного, так і локального значення) та новостворена та більш сучасна повітряна. Упродовж останніх років швидкими темпами розвивається туристична галузь, що відповідно призводить до розвитку та збільшення ресторанно-готельних комплексів, баз відпочинку, в тому числі й у гірських міс-

цевостях, збільшення кількості автозаправок та іншої обслуговувальної інфраструктури: банків, супермаркетів, розважальних центрів.

Часто на території Львівської області проводяться різноманітні заходи спортивного та мистецького напрямку, подекуди з міжнародною участю, на прикордонних територіях, що в свою чергу зумовлює наплив громадян, у тому числі з-за кордону, які користуються всіма видами транспорту. Тобто створюються осередки, де є велике скупчення людей і активний транспортний потік і, відповідно, виникає підвищений ризик імовірності екстрених подій, спричинених людським фактором чи техногенними чинниками. До прикладу, в м. Львові в 2012 р. було проведено футбольний чемпіонат Євро-2012, який відзначився величезним напливом як громадян України, так і іноземних. Для забезпечення допомоги під час таких заходів залучаються як медичні працівники лікувально-профілактичних закладів області, так і особи, що не мають медичної освіти (водії, стюарти, волонтери, працівники служби МНС, МВС, СБУ та інші).

Не оминають Львівську область і катастрофи як техногенного, так і природного характеру. Буревії, заметілі, повені, зсуви ґрунту, епідемії хвороб вимагають від працівників рятувальних служб максимальної готовності та глибоких знань з порятунку людей. За статистикою збільшується кількість аварій, дорожньо-транспортних пригод. Загалом смертність у результаті ДТП в Україні перевищує смертність від онкологічних, серцево-судинних та інфекційних захворювань.

Для надання першої медичної допомоги, як правило, передусім викликаються бригади екстреної (швидкої) медичної допомоги. Знання та вміння організувати роботу бригади, особливо у випадку з великою кількістю потерпілих, чіткість оцінки стану пацієнтів, виконання алгоритмів надання екстреної медичної допомоги, адекватна терапія – запорука якості та ефективності надання медичної допомоги пацієнтам у невідкладних станах [2].

На жаль, рівень матеріально-технічного забезпечення служб екстреної медичної допомоги та лікувально-профілактичних закладів упродовж останніх років істотно не змінився; недостатньо ефективною є і діяльність осіб, які беруть участь у наданні екстреної медичної допомоги.

Але першими очевидцями позаштатної події є, зазвичай, громадяни, які не мають медичної освіти. Що робити в таких випадках до приїзду карети швидкої допомоги? Як не панікувати та грамотно діяти у стресових ситуаціях? Як правильно визначити, куди необхідно першочергово подзвонити та чітко та лаконічно сповістити про екстрений випадок? Хто та як повинен негайно на місці події надавати допомогу хворому чи постраждалим?

Як свідчить статистика, кожні 20 зі 100 осіб, які загинули, могли би бути врятовані у випадку надання своєчасної та правильної допомоги на місці події [3]. Світовою практикою визнано, що найбільш ефективною є допомога в перші п'ять хвилин.

Основами законодавства про охорону здоров'я України та згідно з Законом України «Про екстрену медичну допомогу» [4] передбачено не тільки право громадян на невідкладну медичну допомогу, а й обов'язок надавати невідкладну допомогу іншим людям, які перебувають у загрозливому для життя та здоров'я стані.

Підготовка та навчання персоналу, включно з немедичними працівниками, які беруть участь у рятувальних операціях і надають допомогу на місці

події чи знаходяться біля хворого, в якого раптово погіршився стан здоров'я, чітке володіння та вміння використовувати практичні навички в таких ситуаціях, уміння організувати скоординовану роботу всіх задіяних при цьому служб – це запорука збереженого здоров'я та врятованого людського життя.

На території Львівщини, як і всієї України, навчання та підвищення кваліфікації з надання екстреної медичної допомоги з відпрацюванням практичних навичок потребують: медичні працівники екстреної (швидкої) медичної допомоги області, первинної медико-санітарної ланки, медики всіх інших медичних установ, незалежно від форм власності та підпорядкування. За даними Львівського обласного медичного інформаційно-аналітичного центру, станом на 1.02.2014 р. у місті Львові населення складає 751 225 осіб, а у Львівській області – 2537,8 тис. осіб [5]. Для надання медичної допомоги цій кількості населення в медичних закладах Львівщини, підпорядкованих МОЗ України та Департаменту охорони здоров'я Львівської облдержадміністрації працює 11,6 тис. фізичних осіб лікарів і 24,4 тис. молодших спеціалістів з медичною освітою.

Підготовці з питань надання домедичної допомоги необхідно навчати фахівців, які не мають медичної освіти, зокрема:

- рятівників системи Державної служби України з надзвичайних ситуацій;
- працівників Міністерства внутрішніх справ України в області, які першими виїжджають на місце злочинів, місця скоєння ДТП та ін.;
- працівників системи СБУ України у Львівській області, які беруть участь у звільненні заручників, ліквідації терористичних актів;
- водіїв усіх видів громадського транспорту, таксі, провідників поїздів, стюардес, працівників автозаправних станцій;
- учителів і викладачів навчальних закладів;
- працівників банків, супермаркетів, журналістів тощо (рисунок 4).

Рисунок 4

Показові виступи-навчання бригад екстреної медичної допомоги Львівського обласного центру медицини катастроф для медичних працівників області. 2013 рік, м. Львів, стадіон «Арена Львів»

Усі медичні працівники, які закінчують вищі медичні заклади III–IV рівня акредитації, отримують відповідний рівень знань з питань надання екстреної медичної допомоги. Але нині викладацькою діяльністю з питань порятунку життя людини на місці випадку займаються переважно анестезіологи-реаніматологи, що не дозволяє розглянути всю специфіку діяльності лікаря медицини невідкладних станів на догоспітальному та ранньому госпітальному етапах і вимагає перегляду системи підготовки кадрів у до- та післядипломній освіті [6].

Свій професійний рівень планово медичні працівники підвищують у відповідних закладах післядипломної освіти на профільних кафедрах.

Зокрема, лікарі за спеціальністю «Медицина невідкладних станів» проходять післядипломне навчання на кафедрі сімейної медицини факультету післядипломної освіти Львівського національного медичного університету ім. Д. Галицького, де подається лекційний матеріал і зосереджується увага на лікуванні пацієнтів в умовах стаціонару, менше уваги приділяється практичним навичкам, якими повинен володіти медичний працівник під час надання допомоги в умовах дошпитального етапу, а саме на дорозі, відкритій місцевості, місці ДТП, катастрофах. А це не в повному об'ємі відповідає вимогам сьогодення щодо практичної підготовки лікарів, роботи з сучасним медичним обладнанням у кареті екстреної медичної допомоги та алгоритмів надання допомоги у випадку виникнення екстрених подій чи надзвичайних ситуацій.

Фахівці з базовою та неповною вищою освітою Львівщини вдосконалюють свої навички у Львівському медичному коледжі післядипломної освіти, отримуючи там переважно теоретичні знання.

Медичні працівники певних профільних спеціальностей (сімейна медицина, хірургія, стоматологія, травматологія, гінекологія, терапія і т. д.) лікувально-профілактичних закладів Львівської області свій професійний рівень підвищують на відповідних кафедрах, де поверхнево отримують знання з питань організації та надання екстреної медичної допомоги пацієнтам і не володіють сучасними алгоритмічними практичними навичками в цьому напрямку. А ці знання та навички є в Україні законодавчо обумовлені для обов'язкового володіння медиками будь-якого фаху.

Немедичні працівники не мають можливості отримати ґрунтовні знання та, що особливо важливо, практичні навички з питань невідкладної домедичної допомоги. На сьогодні у Львівській області немає навчального закладу, який би проводив безпосередньо навчання, підготовку та підвищення кваліфікації з надання невідкладної допомоги в позашпитальних умовах під час виникнення екстремальних ситуацій як для медичних працівників, так і для осіб, які не мають медичної освіти.

З практичного огляду проведення Львівським центром медицини катастроф заходів навчання з порятунку людей у час гострого стану чи в осередку катастрофи є досить необхідними. Аналізуючи всі складові системи надання допомоги, можна сказати, що теоретичні знання, не підкріплені відшліфованими чіткими практичними навичками та вміннями, не можуть забезпечити належний рівень якісної та ефективної допомоги.

З досвіду проведення занять для медичних працівників і осіб, що не мають медичної освіти, в навчально-тренувальному відділі Львівського обласного центру екстреної медичної допомоги та медицини катастроф, за результатами проведених сумісно з медичними та рятувальними службами Львівщини навчань-тренінгів можна зробити висновки: є нагальна потреба в удос-

---

коналенні знань і набутті практичних навичок особами, які надають допомогу людям у невідкладних станах.

Про необхідність навчання та практичної підготовки з питань надання допомоги постраждалим у невідкладних станах говорилось давно. У період підготовки України до вступу в Європейську Спільноту та у світі проведення реформ у галузі охорони здоров'я України прийнято ряд урядових законодавчих актів, за якими є обов'язковим навчання та практична підготовка осіб, які беруть участь у рятувальних операціях [7, 8]. У цьому напрямі вагому роль відіграють територіальні центри екстреної медичної допомоги та медицини катастроф. Не є винятком і Львівський центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф, який має досвід і достатні напрацювання в питаннях вишколу персоналу для надання невідкладної допомоги людям.

Комунальний заклад «Львівський обласний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф» (КЗ ЛОР ЛОЦЕМД МК) створений у 2006 р. Цей заклад охорони здоров'я є основним організаційно-методичним центром системи екстреної медичної допомоги Львівської області. У зв'язку з впровадженням з 1 січня 2013 р. на території Львівської області Закону України «Про екстрену медичну допомогу» [4] збільшилась кількість завдань і розширились функції закладу, за якими, крім інших, Львівський обласний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф повинен забезпечувати:

- проведення навчання та практичної підготовки медичних працівників з питань надання екстреної медичної допомоги;
- навчання та практичну підготовку немедичних працівників з питань надання домедичної допомоги;
- організацію та проведення навчально-тренувальних заходів щодо ліквідації наслідків надзвичайної ситуації.

Для виконання своїх завдань у частині проведення навчання та підготовки як медичних, так і немедичних працівників центр керується нормативно-правовими актами з цього виду діяльності та програмами проведення підготовки, затвердженими МОЗ України.

Якщо поглянути на часовий історичний ракурс, то зауважимо, що процес навчання постійно супроводжував функціонування Львівського обласного центру екстреної медичної допомоги та медицини катастроф з часу його заснування та відкриття. З початку своєї діяльності центр поєднував виконання своїх функцій і систематичне підвищення рівня знань і навичок працівників, їх удосконалення та практичне застосування.

Першою спробою інтеграції до світової системи невідкладної медицини та нового «дихання» в навчанні та підготовці працівників служби була участь екіпажу Львівського центру екстреної медичної допомоги та медицини катастроф у міжнародних змаганнях служб екстреної медичної допомоги Ралі Рейвіз (Республіка Чехія) в 2006 р. Україна в особі Львівської делегації першою з країн колишнього СРСР була представлена на таких змаганнях.

Розуміючи важливість і необхідність такого заходу для підвищення рівня знань, удосконалення практичних навичок працівників виїзних бригад, а звідси – покращення якості надання екстреної медичної допомоги населенню Львівщини та отриманий досвід – стали поштовхом для організації та проведення у Львові аналогічних навчань-змагань. У 2006 р. Львівський центр медицини катастроф організував і провів перші змагання «Галицькі медичні ралі» з міжнародним представництвом. Резонанс проведення заходу був колосаль-

ним. Наша установа отримала пальму першості в організації змагання-навчання в Україні. У подальшому бригади центру неодноразово були учасниками таких змагань в Україні, Республіці Польща та Литві [9, 10] (рисунок 5).

Рисунок 5
Бригада Львівського центру медицини катастроф – учасник міжнародних змагань з медичного рятувництва. 2013 рік, м. Вроцлав (Польща)

З кожною новою участю зростає рівень знань і вмінь спеціалістів, відшліфовувались навички, засвоювались європейські стандарти роботи. Участь у міжнародних змаганнях з медичного рятувництва – шлях до найвищого рівня знань і майстерності персоналу служби екстреної медичної допомоги.

У рамках реалізації міжнародного медичного проекту «Створення транскордонної мережі пунктів екстреної медичної допомоги та інформаційно-координаційного центру в м. Львові» за Програмою Добросусідства Польща–Білорусь–Україна спеціалісти Львівського обласного центру екстреної медичної допомоги та медицини катастроф упродовж 2008–2010 рр. організували та провели низку інноваційних заходів у системі післядипломного навчання та підвищення кваліфікації медичних працівників служби швидкої медичної допомоги та підготовки осіб, які не мають медичної освіти. Такими заходами були:

1. Змагання для бригад швидкої медичної допомоги в національному форматі та з міжнародною участю в 2008–2009 рр.
2. Конференції з питань екстреної медичної допомоги регіонального та національного рівня.
3. «Круглі столи» за участю польських колег-інструкторів Європейської ради реанімації щодо питань вишколу медичного персоналу з поданням теоретичного матеріалу та демонстрацією практичних навичок на тренажерах-симуляторах.
4. Тренінги для медичних і немедичних працівників.
5. Стажування медичного персоналу на базі польських партнерів – стан-

---

ції медичної допомоги м. Люблін та відділення Восводського шпиталу м. Перемишль.

Запорукою досягнення найвищих показників якості та ефективності під час надання кваліфікованої медичної допомоги на місці виклику є міжнародна співпраця з аналогічними службами закордонних країн, участь у сумісних різноманітних заходах з метою навчання та обміну досвідом, ознайомлення зі стандартами надання ЕМД, що запроваджені у країнах Європейської спільноти та світу. Львівський центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф з часу заснування активно проводить міжнародну співпрацю в галузі екстреної медичної допомоги в напрямі вишколу персоналу та налагоджує взаємозв'язки з колегами з Польщі, Білорусі, Прибалтики, Угорщини та США. Для якісної роботи закладу та підготовки кваліфікованих кадрів вивчається досвід вітчизняних і закордонних аналогічних формувань.

Знання та навички, отримані медичними працівниками КЗ ЛОР ЛОЦЕМД МК в Україні та за кордоном, не лишаються «на полицях», а передаються колегам усюю Україною. Особливу вагомість ці знання мали в період підготовки медичної інфраструктури до проведення у м. Львові футбольного чемпіонату Євро-2012. На базі навчально-тренувального відділу було проведено низку семінарів для медичних працівників, які брали участь у медичному обслуговуванні матчу на стадіоні «Арена-Львів».

Враховуючи те, що футбольний матч був масштабним заходом за участі іноземців, під час проведення семінарів акцент робився на висвітленні сучасних досягнень, національних розробок і європейських стандартів надання екстреної медичної допомоги. Слухачі були ознайомлені з законодавчою базою, знання якої є обов'язковою складовою та захистом у юридичних аспектах роботи за надання медичної допомоги іноземцям.

У тренувальному залі Львівського центру медицини катастроф упродовж підготовчого періоду слухачі мали можливість ознайомитися з командним методом роботи та відпрацювати практичні навички на муляжах і манекенах. Окрім того, значну увагу приділяли вмінню комунікації з оточенням, з рятувальними службами, волонтерами та стюартами та особливо важливо – правилам особистого захисту та поведінки в умовах виникнення нестандартних ситуацій і безладу на стадіоні.

У своєму освітньому напрямі Львівський центр медицини катастроф співпрацює з кафедрами Львівського національного медичного університету ім. Данила Галицького (кафедрою сімейної медицини, кафедрою травматології, ортопедії та хірургії надзвичайних станів, кафедрою організації та управління охороною здоров'я факультету післядипломної освіти) та Львівським медичним коледжем післядипломної освіти. Налагоджена тісна співпраця з кафедрою медицини катастроф і військової медицини Тернопільського державного медичного університету ім. І. Я. Горбачевського.

У 2011 р. КЗ ЛОР ЛОЦЕМД МК сумісно з кафедрою управління та організації охороною здоров'я Львівського національного медичного університету ім. Данила Галицького підготував навчальний план і робочу програму циклу тематичного вдосконалення «Організація надання екстреної медичної допомоги населенню на дошпитальному та ранньому шпитальному етапах», затверджену Вченою радою факультету післядипломної освіти Львівського національного медичного університету ім. Данила Галицького. На базі навчально-тренувального відділу вдосконалюють свої практичні навички лікарі-інтерни, лікарі-кур-

санти загальної практики (сімейної медицини, медицини невідкладних станів), медичні працівники приймальних відділень лікарень Львівщини.

Львівський обласний центр медицини катастроф упродовж 2006–2013 рр. провів низку спільних навчань з аварійно-рятувальними службами Львівської області. Особливо важливими були проведення таких спільних тактичних навчань під час підготовки до Євро.

Таким чином, знаною специфіку роботи тих чи інших рятувальних служб, під час проведення підготовки були визначені першочергові потреби в найбільш необхідних навиках з надання домедичної допомоги.

З-посеред численних шляхів підвищення післядипломного рівня знань, Львівський центр медицини катастроф практикує організацію та проведення виїзних навчань-тренінгів як для медичних працівників, так і для осіб, що не мають медичної освіти. Вони реалізуються з метою втілення на території Львівської області Закону України «Про екстрену медичну допомогу» [4], в частині підготовки медичних працівників усіх ланок до роботи за єдиними стандартами в системі екстреної медичної допомоги як в умовах стаціонару, так і в позашпитальних умовах, дотримання принципів спадкоємності та наступності надання медичної допомоги. Такі виїзні тренінги проводились на Золочівщині, у Жидачівському та Сколівському районах, у м. Новояворівську.

Виїзні тренінги проводились для працівників державної служби надзвичайних ситуацій, для журналістів-міжнародників, для пластунів у рамках святкування у Львові 100-річчя Національної Скаутської Організації України та в рамках пластового Крайового вишкільного табору провідників водного пластування, в рамках проведення місячників цивільного захисту населення.

Для проведення навчання та підготовки з питань домедичної та невідкладної медичної допомоги у Львівському центрі медицини катастроф відкрито структурний підрозділ – навчально-тренувальний відділ.

Процес підготовки в навчально-тренувальному відділі проходить у відповідно виділених приміщеннях – лекційній залі та залі для відпрацювання практичних навичок. Наявні відповідні програми, затверджені МОЗ України. Співвідношення теоретичного матеріалу та відпрацювання практичних навичок складає 1:3. Подання теоретичного матеріалу супроводжується тематичним показом слайдів, відеофільмів, роликів.

До проведення підготовки слухачів у навчально-тренувальному відділі залучаються спеціалісти та фахівці з числа практикувального персоналу установи, що мають достатній професійний досвід, вагомі знання та педагогічні здібності, пройшли навчання для такого роду діяльності в Україні і за кордоном. Навчання та підготовку проводили як лікарі, так і фельдшери, як правило з однієї бригади. А це дало колосальний позитивний ефект під час відпрацювання практичних навичок на манекенах і муляжах. Оскільки курсанти не тільки отримали новітній теоретичний матеріал згідно програми, але «наживо» побачили бригадний узгоджений метод роботи працівників служби екстреної медичної допомоги.

Під час проведення підготовки застосовуються методики інтерактивної роботи курсантів, моделюються ситуації та складені завдання, взяті з повсякденної практичної роботи служби, ставиться акцент на організації роботи персоналу в команді, управління цим процесом керівником бригади, відпрацювання практичних навичок на манекенах, муляжах. Медичні працівники на своїх практичних заняттях мають можливість використовувати обладнан-

---

ня та оснащення, які вони застосовують в роботі, відпрацювати алгоритми надання допомоги за різних захворювань, травм і т. д. Особи, які не мають медичної освіти, освоюють весь перелік практичних навичок для надання домедичної допомоги людям у критичних станах.

Методика підготовки базується на відповідних завданнях лекторів-інструкторів і таких видах роботи курсантів:

- 1) аудіювання (прослуховування);
- 2) візуальне сприйняття (перегляд відеофільмів, слайдів);
- 3) кінетичне сприйняття (практичне виконання завдань).

Завдання лікаря-інструктора: розробляти та подавати теоретичний матеріал, проводити практичні заняття на манекенах і слухачах, сприяти проведенню обговорення та стежити за практичною роботою слухачів, курсантів, які мають складності з засвоєнням матеріалу, скеровувати в необхідне русло, розробляти систему оцінки роботи курсантів, моделювати ситуації, вирішення ситуаційних завдань, відпрацьовувати правильну взаємодію між бригадами швидкої меддопомоги з колегами зі шпиталів, родичами потерпілих, пересічними громадянами, засобами масової інформації, ознайомлювати з правилами роботи персоналу в умовах стрес-факторів.

Такий європейський підхід і система проведення навчань і підготовки, яка базується на конкретних прикладах, довели свою корисність і ефективність. Лікаря-інструктори створюють атмосферу позитивного невимушеного цікавого спілкування, широкі можливості для зворотного зв'язку. Головна мета лікаря-інструктора полягає в тому, щоб кожен курсант під час тренінгу засвоїв необхідний програмний матеріал і отримав практичні навички. Ситуаційні практичні завдання мають ілюструвати поданий теоретичний матеріал, за необхідності з повторенням основних моментів. Можна використовувати випадки, які отримали широкий розголос, що зацікавить курсантів, фотографії, телерепортажі підкреслять важливість системи екстреної меддопомоги в повсякденному житті.

Безперервне навчання персоналу бригад екстреної медичної допомоги та медицини катастроф залишається одним з основних методів покращення надання екстреної медичної допомоги, підвищення її якості та ефективності на дошпитальному етапі. Високий рівень готовності медичного персоналу ґрунтується на регулярній систематичній практичній і теоретичній підготовці.

Навчання та підготовка в навчально-тренувальному відділі «Львівський обласний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф» медичних працівників і підготовки інших фахівців, які не мають медичної освіти, є надзвичайно важливим компонентом підготовки спеціалістів. Потреба в навчанні та підвищенні кваліфікації з екстреної медичної допомоги лікарів, молодших спеціалістів з медичною освітою та інших фахівців, які не мають медичної освіти, в Україні значно перевищує реальні можливості здійснення цієї підготовки.

У Львівському центрі екстреної медичної допомоги та медицини катастроф передбачено навчально-тренувальний відділ як структурний підрозділ. Його діяльність спрямована на навчання та підготовку всіх осіб (медиків і осіб без медичної освіти), які згідно зі своїми професійними обов'язками повинні вміти надавати екстрену медичну та домедичну допомогу та задіяні в рятувальних операціях. Навчання та підготовка слухачів проводиться на основі уніфікованих програм підготовки медичних працівників системи екст-

реної медичної допомоги, уніфікованих програм медичної підготовки рятувальників та інших фахівців, що не мають медичної освіти. Навчальні програми складені та затверджені МОЗ України та погоджені з Міністерством освіти та науки України.

У процесі підготовки слухачів використовуються сучасні національні методичні розробки та рекомендації в медицині дошпитального та раннього шпитального етапів, зокрема роботи Українського науково-практичного центру екстреної медичної допомоги та медицини катастроф, досягнення європейської та світової медицини невідкладних станів.

Навчально-тренувальний відділ має достатню матеріальну-технічну базу, навчально-методичне забезпечення та відповідний кадровий потенціал з числа висококваліфікованих лікарів-практиків установи, забезпечений тренувальними манекенами, моделями, оснащенням для демонстрації під час навчання та практичної підготовки. Якісна забезпеченість висококваліфікованими кадрами дозволяє проводити підготовку медичних і немедичних працівників на належному рівні. Окрім власного штату інструкторів з числа лікарів-практиків центру, до проведення навчань залучаються висококваліфіковані працівники з інших медичних установ і профільних кафедр Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького. Усі співробітники, що викладають у навчально-тренувальному відділі, пройшли підготовку в Україні та за кордоном, отримали сертифікати інструктора-викладача, один із викладачів отримав диплом інструктора Європейської Ради Реанімації та має право викладати міжнародний курс спеціалізованих реанімаційних заходів ALS (Advanced Life Support) у Європі.

Лікарі-інструктори брали участь у численних заходах в Україні та за кордоном з питань організації, навчання та надання екстреної медичної допомоги (конференції, наради, круглі столи, тренінги, стажування, міжнародні змагання-навчання з медичного рятувництва). Діяльність навчально-тренувального відділу КЗ ЛОР ЛОЦЕМД МК адаптована та базується безпосередньо на основних вимогах сьогодення, а саме:

- вдосконаленні, поглибленні знань і практичних умінь медичних працівників закладів охорони здоров'я Львівської області з питань надання екстреної медичної допомоги (у тому числі з використанням табельного оснащення та медичного обладнання, медикаментів) і їх сучасному базовому нормативно-правовому супроводі;
- навчанні організації та управління роботою в осередках екстрених подій;
- навчанні проведення медичного сортування та його застосування на дошпитальному та ранньому шпитальному етапах;
- умінні надавати екстрену медичну допомогу згідно з протоколами;
- навчанні працювати в команді (бригаді);
- навчанні немедичних працівників умінню надавати домедичну допомогу у випадку виникнення екстрених чи надзвичайних ситуацій;
- питаннях навчання та відпрацювання алгоритму взаємодії між усіма учасниками проведення рятувальної операції в позашпитальних умовах;
- навчанні дотримання правил особистої безпеки та поведінки рятувника в осередках екстрених подій.

Для практичного забезпечення проведення підготовки курсантів у відповідності до напрямку навчально-тренувальний відділ центру медицини катастроф має значну перевагу серед інших навчальних закладів. Розміщення на

території центру дає можливість у процесі навчання курсантів, крім подання теоретичної частини, демонстрації слайдів, відеоматеріалів із запланованих тем, продемонструвати наочно сучасні реанімобілі, показати безпосередньо в роботі їх обладнання та оснащення, залучаючи до цього лікарів, фельдшерів і водіїв виїзних бригад. Окрім цього, до процесу навчання залучаються вільні від виїздів медичні бригади та в залі для відпрацювання практичних навичок слухачі зможуть побачити командний метод роботи під час вирішення низки складених ситуаційних завдань. На балансі установи є санітарні легкові автомобілі, що можуть у вільний від виїздів час використовуватися для наочної демонстрації та навчання прийомів швидкого витягання постраждалого з транспортного засобу в дорожньо-транспортній пригоді.

Такий підхід у післядипломному навчанні медичних працівників і підготовці фахівців, що не мають медичної освіти, відповідає навчальному плану та програмі підготовки з надання невідкладної медичної допомоги в надзвичайних ситуаціях і надає колосальний позитивний практичний ефект у подальшій щоденній медичній роботі працівників швидкої та екстреної медичної допомоги та працівників інших медичних закладів Львівської області.

Львівський центр медицини катастроф співпрацює з освітніми, лікувально-профілактичними закладами та установами Львівської області та громадськими організаціями всієї України, а також за кордоном; регулярно бере участь у організаціях та проведенні всеукраїнських і міжнародних заходів, що стосуються екстреної медичної допомоги. Участь працівників у роботі суддівської колегії міжнародних змагань бригад швидкої медичної допомоги дозволяє постійно вдосконалюватись і підвищувати якість проведення всіх видів навчальних занять, покращувати педагогічну майстерність інструкторів, утілювати в навчальний процес ефективні форми та методи навчання, використовувати нові технології, розробляти на цій основі навчально-методичні матеріали.

Навчально-тренувальний відділ дозволяє забезпечити високий рівень післядипломної освіти з невідкладної медичної допомоги в екстремальних ситуаціях на основі комплексного системного аналізу та постійного зворотного зв'язку з ланкою первинної медичної допомоги – екстреною медичною допомогою. Таким чином, суттєво підвищується якість післядипломної освіти на засадах доказової медицини, впроваджуються інноваційні моделі комплексного підходу в галузі медицини невідкладних станів, покращується медичне забезпечення населення на всіх ланках дошпитальної допомоги.

Упровадження такої системи підготовки фахівців з невідкладної медичної допомоги у Львівській області знизить ризики втрати життя або працездатності осіб у разі невідкладних станів і надзвичайної ситуації.

Головна мета роботи навчально-тренувального центру – від теоретичних знань до практичних умінь, підвищення кваліфікації, професіоналізму, довершеності у виборі правильних рішень, які надані вчасно та якісно. Це основа продовження життя потерпілих.

Після акцій протесту на Майдані Незалежності у м. Києві – Революції Гідності – різко збільшилось потреба мешканців Львівщини (особливо тих, які були учасниками кривавих подій на Майдані) в набутті знань і навичок щодо надання домедичної допомоги потерпілим. Тому у Львівський центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф за отриманням знань і навичок звертаються члени ГО «Самооборона», волонтери, студенти львівських

вищих навчальних закладів, організація «Пласт», працівники приватних юридичних осіб та багато інших охочих. Підготовка проводиться систематично.

ВИСНОВОК

На прикладі організації та функціонування навчально-тренувального відділу Львівського обласного центру медицини катастроф запроваджено європейський підхід у системі навчання та підготовки персоналу для надання медичної та домедичної допомоги в разі настання невідкладних станів чи дій у осередках екстрених подій із залученням високопрофесійних спеціалістів, який довів свою корисність і ефективність. Як результат, виникає оперативна та ситуаційна необхідність розгляду питання щодо введення бази навчально-тренувального відділу в систему післядипломної освіти медичних працівників як основної бази для підготовки та підвищення кваліфікації осіб, які зобов'язані надавати домедичну допомогу.

The role of the Lviv Regional Center for emergency medical care and medicine of catastrophes in the preparation of specialists for providing assistance to victims in emergency situations

Hera L., Pylypets Y.

Lviv Regional Center for emergency medical care and medicine of catastrophes, Lviv, Ukraine

Summary. The question for emergency medical care at the prehospital stage, both medical and non-medical employees, was very important and acute. In light of recent events that evolved in Ukraine appeared many new demands and needs for such training, dramatically increased the number of citizens-non-medical persons who want to learn how to help yourself and others by the occurrence of conditions that threaten life and health of humans. For example, the organization and functioning of the education and training Department of the Lviv regional center of Medicine of catastrophes shown favor introducing a European approach in the system of education and training of personnel for the provision of medical and premedical assistance in case of urgent conditions or actions in communities of emergency events.

Keywords: emergency medical aid, disaster medicine, teaching and training of medical and non-medical personnel.

ЛІТЕРАТУРА

1. Найбільш ефективна домедична допомога – в перші п'ять хвилин : матеріали круглого столу «Домедична допомога в Україні. Реальний стан, проблеми, шляхи вдосконалення». – 13 вересня 2013 р. – м. Київ. – http://moz.gov.ua/ua/portal/pre_20130913_d.html.
2. Проблемні питання організаційних та медичних аспектів надання допомоги на догоспітальному етапі / Ю. Пацюрко, Л. Сирота, Я. Пилипець, Л. Гера, П. Римаренко // Журнал «Медицина неотложных состояний». – 4 (35) 2011 р. – С. 123–125.
3. <http://www.mif-ua.com/archive/article/11230>.
4. Закон України «Про екстрену медичну допомогу» від 5 липня 2012 р. № 5018-VI (відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 30, ст. 340).

-
5. Сайт Львівського обласного управління статистики http://lv.ukrstat.gov.ua/ukr/si/press/2014/r110314_20.pdf.
  6. Ковальчук Л. Я., Мисула І. Р. Сучасний стан вдосконалення підготовки студентів та інтернів з питань екстреної і невідкладної медичної допомоги у тернопільському державному медичному університеті імені І. Я. Горбачевського // Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні питання екстреної медичної допомоги і медицини катастроф». – Тернопіль : Укрмедкнига, 2010. – с. 6–7.
  7. Накази МОЗ України від 28.04.2009 р. № 283 «Про удосконалення підготовки та підвищення кваліфікації медичних працівників з надання екстреної та невідкладної медичної допомоги».
  8. Накази МОЗ України від 02.03.2009 р. № 132 «Про організацію навчання окремих категорій немедичних працівників навичкам надання першої невідкладної медичної допомоги».
  9. Підбито підсумки національних змагань бригад швидкої медичної допомоги з міжнародною участю «Галицькі медичні ралі». – Сайт МОЗ України. – 24.06.2009 р.– <http://www.moz.gov.ua/ua/portal/pre200906240.html>.
  10. Прагнемо до якості, вміємо боротися, будемо навчатися / Я. Пилипець, Л. Гера, Г. Шиналь, Ю. Пацюрко // Екстрена медицина: від науки до практики. – 4 (05) 2013. – С. 136–140.

Рецензент: Любінець О. В., д. м. н., професор, завідувач кафедрою управління та організації охорони здоров'я факультету післядипломної освіти Львівського національного медичного університету ім. Данила Галицького

Стаття надійшла в редакцію 08.04.2014 р.